

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת וארא

א. כלו יקר .

פרק ו', פסוק ג' :

[ג] וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם וּגּוֹ'. הַתְּחִיל בְּלִשׁוֹן
'רְאִיָּה' וְסִיָּם בְּלִשׁוֹן 'יְדִיעָה', כִּי
הָיָה לוֹ לומר: 'וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם וּגּוֹ' וּבִשְׁמֵי
ה' לֹא נִרְאִיתִי לָהֶם, אוּ הָיָה לוֹ לומר:
'וַאֲנִידַע אֶל אַבְרָהָם וּגּוֹ' וּשְׁמֵי ה' לֹא נִודַעְתִּי
לָהֶם. וְהַקְּרֹב אֵלַי לומר בְּנֵה, שְׁלִשׁוֹן 'רְאִיָּה'
מורה יתיר על ברור הדבר מלשון יְדִיעָה, כִּי
יֵשׁ לָךְ יְדִיעָה בְּדָבָר הַנִּכְפָּר וְנִודַע בְּמוֹפֵת מְצַד
הַהֶקֶשׁ הַשְּׂכֵלִי אֲשֶׁר יִפֹּל בּוֹ הַטְּעוֹת, אוּ עַל
יְדֵי שְׁמִיעָה שִׁיפֹּל הַפְּזָב בּוֹ, אֲבָל הַדָּבָר
שֶׁהֶאֱדָם רוֹאֶה עֵינָי בְּעֵינַי טוֹב מִפְּלֶם, כִּי לֹא
יִפֹּל בְּדָבָר הַנִּרְאָה שׁוֹם טְעוֹת אוּ פְּזָב. וְתִדַּע
כִּי שֵׁם שֶׁל (ס"א "אל) שְׁדֵי" מורה עַל שֵׁם
שֶׁהַקָּב"ה אָמַר לְעוֹלָמוֹ דֵּי, וְעַל שֵׁם שִׁיאָמַר
דֵּי לְצַרְתָּם, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל פְּסוּק 'וַאֲלֵ
שְׁדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים" (בראשית מג, יד). וְיִדוּעַ
שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ כֹּל יְמֵיהֶם מְכַאֲבִים אוּ רַבִּים, כִּי
אַבְרָהָם הִשְׁלַךְ לַכְּבָשׂוֹן, וְהִלַּךְ נֶעַ וְנָד, וְנִלְקַחְתָּה
אִשְׁתּוֹ, וְכֵן לִיצְחָק, וְעוֹד סְתָמוֹ בְּאֲרוֹתָיו, וְהָיָה
גַּר בְּאֶרֶץ, וְיַעֲקֹב יוֹתֵר פְּשׁוּט מִפְּלֶם. וְהַקָּב"ה
אָמַר דֵּי לְצַרוֹת פְּלֶם, וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר רָאוּ
בְּעֵינֵיהֶם אֵת כֹּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר עָבְרָה עֲלֵיהֶם,
וְהִצִּילָם ה' בְּשֵׁם שֶׁל (ספרים אחרים: אל) שְׁדֵי

וְאָמַר דֵּי לְצַרוֹתָם; אֲבָל שֵׁם ה' הַמורה עַל
רַחֲמִים גְּמוּרִים כִּלִּי תַעְרוּבוֹת דְּבַר רַע, לֹא זֶה
שֶׁלֹּא רָאוּ בְּעֵינֵיהֶם דְּבַר זֶה, אֲלֵא אֶפְלוּ
בִּידִיעָה עַל צַד הַמוֹפֵת לֹא נִודַע לָהֶם כִּי אֲנִי
ה' מְטִיב לְכָל.

וְאִם כֵּן נִקְטַ 'רְאִיָּה' וְיְדִיעָה בְּדָבָר 'לֹא זֶה
אִךְ זֶה', כִּי הַרְעוֹת לֹא זֶה יְדִיעָה אֲלֵא
אֶפְלוּ בְּרְאִיָּה עֵינָי בְּעֵינַי נִרְאָה לָהֶם, וְהַרְחַמְתִּים
גְּמוּרִים לֹא זֶה שֶׁלֹּא רָאוּ אוֹתָם עֵדִין אֲלֵא אֶפְלוּ
"לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם" בִּידִיעָה מוֹפְתִית וְהָרִי
אִמְרַתִּי לְאֲבוֹת "אֲנִי ה'" מְלֵא רַחֲמִים, וְלֹא
קִיַּמְתִּי לָהֶם עֵדִין הַבְּטָחָה זֶה, וְזֶה מוֹפֵת רֵאשׁוֹן
עַל הַגְּאֻלָּה וְעַל הַתְּמוּנָה. מוֹפֵת שְׁנִי, וְגַם
הַקְּמַתִּי אֵת בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֵת אֶרֶץ
כְּנָעַן, וְהָרִי עֵדִין לֹא נִתְתִּיָּה לָהֶם. מוֹפֵת
שְׁלִישִׁי, וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי אֵת נִאֻקַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצַרִּים מְעַבְדִים אִתְּם" עֲבוּדָה
קָשָׁה יוֹתֵר מִן הַנְּגוּז, כִּי אֲנִי קִצְפְּתִי מְעַט
וְהִמָּה עֲזָרוּ לְרַעְיָה. שְׁלִשָּׁה אֵלּוּ חִבְרוּ אֶל עַמְּךָ
שֶׁלֹּשׁ הַבְּטָחוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ אַחֵר כִּף בְּשִׁלְשָׁה
פְּסוּקִים רְצוּפִים, כִּי בִּם נִזְכַּר מִפְּרָשׁ "לִכְן
אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'" וּגּוֹ, וְהַזְכִּיר
"שְׁפָטִים גְּדֹלִים" לְעֲשׂוֹת בְּמַעֲבֵדֵיהֶם, וּבִיאַת
הָאֶרֶץ, כְּאֲשֶׁר מְבַאֵר לְכָל מַעֲיָן בְּפְסוּקִים אֵלּוּ.

מ/כע

1. מהו הקושי שבפסוקים אלו? הראשית דבריו?
2. למה ראינו יותר ברורה משמעות או ידועה?
3. מה בא השם: "שדי"?
4. עלת האמות: "היו כל ימיהם מכאובים או רובים" איך ולמה ומה פירוש?
5. למה נקט כאן השם השנוי: "ידועה וראיה"?
6. מה הם שני המופתים שטרם קוימו?
7. למה? מה הם השלושת הנאמרו להלן וקוימו בסוף?

ב. באור יש"ר.

פרק ז', פסוקים ד'-ט': (ד) ולא ישמע אלכם פרעה. לא יספיקו המופתים שחמרנו להכניע לצבו לפי שאין בהם ערך גדול לגופו: ונתתי את ידי. אבל אני אשלח גם גם המכות שהם דם לפרדע ערוץ דבר צרד ארצה מכת בכורות וקריעת ים סוף, ונקראו יד ה' לפי שהם פורעניות קשות יותר מן הרעות הטבעיות: את צבאתי. כמו שהמלאכים הם לצבות ה' בשמים כן הם ישראל צארץ: בשפטים גדלים. כל העונשים הטבעיים נקראו שפטים כי בהם הי"ת דן וסופט את עולמו, וכאז הוסיף הוא גדולים להודיענו שיהיו בדרך פלא ולא על פי הטבע, כי תואר גדול מורה על הנסים, כמו עושה גדולות עד אין חקר: (ה) בנתי את ידי. זה רומז אל מכת בכורות כי אמר שבנטיית ידו זאת ידעו מלרים כי ה' הוא האלהים, וזה לא קרה בשאר המכות כ"א בנכת בכורות: (ו) ויעש משה. עתה כלל כי על יד משה וגם על יד אהרן נעשו כל הדברים האלה, ואח"כ יפרט כל אות ואות וכל משפט ומשפט: (ז) כי ידבר אלכם פרעה. אם יאמר פרעה אך דבר שפטים אתך, ואם כדצריך שבאת אלי בשם ה' אלתי ישראל ושהוא עושה נפלאות הראני מופת ופלא ואדע כי כניס דצריך:

אלו

1. מה בהתחלה לא ישמע אליכם פרעה?
2. מתי כן ישמע ולא?
3. מה הם "השפטים האדוואים"?
4. מה רומז על מכת בכורות?
5. איך מבין פרשנו את פסוק ט'?

יהי

* * *

ג. תורה תמימה.

פרק ז' פסוק ט':

כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לנו מופת (ז' ט')

הדיוק מבואר, דהיי' לו לומר תנו לנו מופת. ומה יחס כאן הלשון "לכם". ואפשר לומר, דהמובן כאן מלשון "לכם" מעין המובן מלשון, ולקחתם לכם פרי עץ הדר (פ' אמור, כ"ג) עפ"י הדרשה הידועה "לכם — משלכם" להוציא את השאול ואת הגזול (סוכה מ"א ב'), ויחס מובן זה כאן, כי כפי שמתבאר בפרשה, כמה מופתים שהראו משה ואהרן עשו גם החרטומים — על זה יאמר פרעה, תנו מופת משלכם, מכחכם ביחוד, מה שלא יוכלו החרטומים לעשות כמעשיכם — וכאשר לבסוף בלע מטה אהרן את מטותם.

אלו

1. מה קושי מוצא פרשנו ואינה סוף קושי זה?
2. פרשנו מביא ראיה ממקור שונה לחלוטין, איך זה יכול להיות שייק לכאן?
3. לפי זה מצטט מה פירושו?

* * *

ד. באר-יצחק (פירוש על רש"י).

פרק ז' פסוק יח':

לחזמיט הפעל ההוא ולקשר הפעל הראשון עם המלה הדבוקה לפעל הנשמט. וכבר כתבתי במ"א ענין זה באורך וכן כאן ה"י ראוי בתשלומו ונלאו מצרים לבקש תחבולה ולרפאות למימי היאור לשתות. ונשמט פעל לרפאות ופעל ונלאו קשור עם לשתות ולמד לשתות הוא למד התכלית. ומבואר:

יח פעל לאה אינו נופל על השתי'. כי פעל זה לא הונח על העדר היכולת לבד. אבל על העדר היכולת אחרי ההשתדלות והיגיעה להשיג היכולת ההוא כמו נלאיתי נשוא. ונלאו למצוא הפתח. והנה אינו נופל השתדלות ויגיעה בפעל השתי' לבדו שיפול בזה הלאות. אבל ההשתדלות הוא בבקשת הרפואה למימי היאור שיהיו ראויין לשת'. ויתכן בזה לאות ויגיעת הנט. א"כ מה שבא כאן בכתוב פעל ונלאו דבוק עם לשתות. הוא עפ"י הכלל שכבר בארתיו במקומות הרבה שמדרך הלשון בבוא שני פעלים דבוקים זה בזה. שפעל השני הוא פעל התכלית.

1. קרא שוב את הפסוק עם פירוש רש"י, איך הוא מבין את הפסוק?
2. איך פרשנו מבין את הפסוק?
3. איך הוא מסביר את מ"ד ד' fe "לפתות" ומה חידושו?

* * *

ה. אור החיים.
פרק ט' פסוק א':

ט
 (א) בא אל פרעה. כלל זה בדרך כל מקום שיאמר בא אל פרעה יכון לומר לו שיפגוש אל טרקלין שלו בלא השאלת רשות הגם שהיו לו כמשפט המלכים שומרי הבית אף על פי כן יעול ויפגוש אצלו מבלי שאלת רשות, וכן היה עושה כאומרם ז"ל (נלקוט קע"ה) כי כמה שומרים היו לפרעה מזינים ואריות וכלבים והיה נכנס באין מונע. ומצאתי ראיה ברורה לדבריהם ז"ל ממה שאמר פרעה למשה (לקמן "כ"ח) השמר לך וגו' אל תסך ראות פני וגו' למה הצרף פרעה להתרות במשה והיה לו לצוות לעבדיו שומרי הבית כי כן מנהג המלכים להעמיד שומרי המלך ולהם יצו שלא יניחוהו לכנס, אלא ודאי כי לא עמדו כנגדו ואפי' אריות וזה נס עצום, לזה היה ה' צריך לומר לו בא אל פרעה פי' הכנס ועלה אליו ולא תשים לבך למונע בעולם. ובזמן שהיה פרעה יוצא המימה היה אומר לו לך אל פרעה כי שם אין שומרים לירא מהם להצטרף לומר אליו עלה אליו אלא לצד שאין זמן זה ראוי להליכה כי הוא מוציא בולעו התעוב ואינו מהמוסר לזה אומר לו לך אף על פי כן:

אלות:

1. פרשנו מוכיח כי בכל מקום בו כתוב: "בוא" הכוונה להכנס בלא רשות בארמון ומה זה חשב לו להדדע?
2. לצומת זה יש ציווי: "לך לפרעה" מתי ובאיזה מצב?
3. מה פירוש: "מוציא בולעו התעוב"?

* * *